

Όσιπ Μαντελστάμ
Πέντε ποιήματα

Μετάφραση: Μήτσος Αλεξανδρόπουλος

Στη μνήμη της Αγγελικής και του Θανάση Κωσταβάρα
(Σαν πεζικάριοι θα πεθάνουμε –
και όχι ύμνους σε καμιά κλεψιά, στο χαμαλίκι και στο ψέμα.

Μαντελστάμ, «Μεσάνυχτα στη Μόσχα», 1932)

Το πρώτο από τα ποιήματα αυτά του Μαντελστάμ δημοσιεύτηκε το 1918 σε μια επαναστατική εφημερίδα (*Σημαία της Δουλειάς*) που μόλις άρχισε να βγαίνει στη Μόσχα, μεταφερμένη από την Πετρούπολη στη νέα πρωτεύουσα. Υπήρχε στη δημοσίευση πανηγυρικός τόνος, η «*Σημαία*» ήταν των συνεργαζόμενων τότε με τους μπολσεβίκους «σοσιαλεπαναστατών» (εσέροι). Εκείνες τις μέρες όλοι έγραφαν ύμνους για την Οκτωβριανή επανάσταση, όσοι δεν την καταριούνταν. Το ποίημά του το δημοσίευσε κι ο Μαντελστάμ με τον τίτλο «Ύμνος». Μετά, για να είναι πιο κοντά στη σκέψη του, αντί «Ύμνος» έβαλε δυο λέξεις από τον πρώτο στίχο: «Σούρουπο της Ελευθερίας». Στη συνέχεια, έφυγε κι αυτό μαζί με τους δυο πρώτους στίχους:

*Ας δοξάσουμε, αδέλφια, το σούρουπο της ελευθερίας,
τη μεγάλη μουχρωμένη χρονιά.*

Στην πανηγυρική ποιητική σύμβαση, όπως διαμορφωνόταν κι άρχιζε να νομοθετείται τότε, δέκα χρόνια μετά την πρώτη δημοσίευση, οι δυο αυτοί στίχοι φαίνονταν πια, αν μη τι άλλο, ακατανόητοι.

Θα περάσουν ακόμα κάποιες δεκαετίες. Ο Έρενμπουργκ στα απομνημονεύματά του κάνει μια αναφορά σ' αυτό το ποίημα λέγοντας ότι τότε, στα επαναστατι-

κά χρόνια, τόσο ο ίδιος, όσο και πολλοί άλλοι, πρεσβύτεροι και νεότεροι της δικής του γενιάς, συνομήλικοι του Μαντελστάμ, δεν καταλάβαιναν πόσο σοβαρά ήταν όσα βλέπανε να γίνονται γύρω τους, έπρεπε να φανεί ο Μαντελστάμ από την Πετρούπολη, «ένας νεαρός που τον ξέραμε σαν σαλονόβιο ψευδοκλασικιστή, ξεκομμένον από τη ζωή, δύστροπο και αλαζόνα, και να φέρει τους έξοχους στίχους: Ας πά- ρουμε λοιπόν τη στροφή, την πιο μεγάλη που γίνεται – μεγάλη, άγαρμπη, με όλο το τιμόνι να τρίζει».

Αλλά τόσο αργά τα είπε αυτά κι ο Έρενμπουργκ, κατόπιν πολλών εορτών.

Το ποίημα του Μαντελστάμ ήταν άμεση, γενναία ανταπόκριση στο πνεύμα της εποχής, στις διαθέσεις και στις προθέσεις των πρώτων ημερών, αυτό είναι που έχει σημασία, όχι τι και πώς θα γινόταν μετά δέκα και πενήντα χρόνια.

Ο Μαντελστάμ ήξερε καλά ότι με τους συγχρόνους του είχε πρόβλημα που για καιρό θα έμενε άλυτο, η συνεννόηση θα γινόταν μετά ποιος ξέρει από πόσες γενεές... το λέει κι αυτό στα ποιήματά του:

κι όχι ένας μόνο θησαυρός, τους εγγονούς
 παραμερίζοντας, τους δισεγγόνους πάει να βρει.

Το 1928 απαντώντας στην έρευνα ενός περιοδικού είχε κάνει μια δήλωση που την άρχιζε έτσι: «Η Οκτωβριανή επανάσταση δεν μπορούσε να μη μ' επηρεάσει στη δουλειά μου, αφού μου αφαίρεσε τη «βιογραφία» μου, το αίσθημα της αυταξίας. Της είμαι ευγνώμων, γιατί έθεσε τέρμα για πάντα στην πνευματική μου αυτεπάρκεια και στο να ζω ως πνευματικός τοκογλύφος. Αισθάνομαι οφειλέτης της επανάστασης, αλλά τους καρπούς που της προσφέρω δεν τους έχει για την ώρα ανάγκη».

Έβαζε στο λογαριασμό και τις πρόσθετες δυσχέρειες επαφής που έφερε η επανάσταση με το μπρούτο αναγνωστικό κοινό που έβγαλε μπροστά. Αλλά δεν έδειχνε να ματαιοπονεί, ακολουθούσε τη γραμμή του στην τέχνη του και στη ζωή όποια και να 'ταν απόξω τα γεγονότα:

Σαν πεζικάριοι θα πεθάνουμε,
 μα όχι ύμνους σε καμιά κλεψιά, στο χαμαλίκι και στο ψέμα.
 (1932)

Βαθιά στην ψυχή έτρεφε συμπάθειες στον κοινωνικό προορισμό τέτοιων ριζικών ιστορικών ανατροπών, γι' αυτό και δε σηκώθηκε να φύγει από τη χώρα. Διαβά- ζονται αυτά συχνά στα ποιήματά του, ιδιαίτερα εκείνα που έγραφε από το 1918 ως το 1925, θα τα δει και ο δικός μας αναγνώστης σ' αυτή τη μικρή επιλογή. Τη χρονιά εκείνη, το 1925, οι στίχοι ξαφνικά σταματούν. Αυτό θα κρατήσει ως το

1930 –μεγάλη διακοπή– και πολλά θ’ αλλάζει μέσα του και στο έργο του. Αυτή είναι άλλη ιστορία.

Να γυρίσουμε στο ποίημα του 1918 για να δούμε κάποιες λεπτομέρειες που μετράνε στην εκτίμηση της ποιητικής του διορατικότητας. Πάνω στην τέχνη του δεν ήταν, υπό όποιους όρους, εύκολος σε ενθουσιασμούς και εξάρσεις, όλα θα τα περνούσε από τον αδέκαστο έλεγχο της ποιητικής του ζυγαριάς, όψη και έννοιες. Και εκείνης της περιόδου η δουλειά του έχει σημασία κυρίως γι’ αυτό: είναι το πιο αξιόπιστο παράδειγμα πώς τόσο ισχυροί κοινωνικοί τρανταγμοί βιώνονται στη συνείδηση του ίδιου του ποιητικού λειτουργήματος, σε τι δοκιμασίες την υποβάλλουν τα ιστορικά γεγονότα που έρχονται κι αλλάζουν τα πάντα. Στην περίπτωση αυτού του ποιητή, όπως τη νιώθουμε στους στίχους του, έχουμε την πιο ακέραια θέση – και τόσο του κόστισε.

Στο ποίημα του 1918 όλες οι λέξεις είναι στη θέση τους. Τι αξίζει μόνο, προκειμένου για μια ρωσική ανταρσία, η ανεξίτηλη στάμπα πάνω στο τόσο νωπό ιστορικό γεγονός: *μεγάλη, άγαρμπη, με όλο το τιμόνι να τρίζει*. Καταγράφονται με πέντε λόγια τόσο αναγνωρίσιμα στοιχεία ταυτότητας της ρωσικής Οκτωβριανής επανάστασης. (Η οποία, εδώ που τα λέμε, σαν γεγονός της ρωσικής ιστορίας ήταν από καιρό έτοιμη και παραέτοιμη, μόνο κάπου να δούλευε η γνώση πως δεν μπορούσε παρά να ήταν μια λαϊκή επανάσταση με επίχρυσμα μαρξισμού και σοσιαλισμού – σ’ αυτό επί της ουσίας θα έρθει ο Λένιν το 1921, αφού απέτυχε η ιδέα συμπόρευσης με τη γερμανική επανάσταση σε μια σοβαρή σοσιαλιστική προσπάθεια στην Ευρώπη. Να σημειώσω ακόμα, μια και μιλάμε για τον Μαντελστάμ, ότι πήγε κι αποχαιρέτησε τον Λένιν την ημέρα της κηδείας στην Κόκκινη Πλατεία της Μόσχας, τον Γενάρη του 1924. Πήγαν με τη γυναίκα του στο λαϊκό προσκύνημα: «ο τελευταίος παφλασμός της λαϊκής επανάστασης». Έτσι το λέει στα θυμήματά της).

Κι έρχονται αμέσως και κάποιες απορίες με τον πρώτο στίχο:

Ας δοξάσουμε, αδέρφια, το σούρουπο της ελευθερίας

Ένα ποίημα που εμφανίζεται το 1918 και αρχίζει με τέτοια εγερτήρια, σίγουρα μιλάει για την επανάσταση του Οκτώβρη, όχι του Φλεβάρη (το Φλεβάρη κανένα τιμόνι δεν τσίριζε). Εννοεί το πρωινό μούχρωμα, την κονταυγή, κι ο αναφερόμενος πιο κάτω αρχηγός του λαού πρέπει να είναι στην εκδοχή αυτή ο Λένιν, γιατί όμως σούρουπο κι όχι χάραμα, χαρ αυγή, όπως και το προσλαμβάνουν εκείνοι από τους αναγνώστες που κλίνουν σ’ αυτή την ερμηνεία; Μα το σούρουπο, είτε βραδινό είτε της αυγής, είναι λιγοστό φως, λιγοστό και θαμπό, μισό φως, αυτό βλέπει ο ποιητής. Και τι θα γίνει μετά με το φως, θα μας το πουν τα πράγματα. Προς αυτή την επιφύλαξη ωθεί με τη λέξη του.

Στέκεται σε ό,τι γίνεται τώρα, αυτή τη στιγμή. Κατά βάθος διερωτάται κι ο ίδιος τι θα γίνει με το φως και με την ελευθερία, σκέφτεται μαζί με πολλούς άλλους τι τέζεται η επιούσα σε σχέση με την ελευθερία, είναι η στιγμή στις ώρες του χρόνου που την έχει κρατήσει στο *Πάσχα των Ελλήνων* κι ο δικός μας ποιητής:

Χαράζει τάχα σύντροφοι, μπροστά μας ή βραδιάζει;

Αν είναι το δεύτερο, τότε και ο αρχηγός του λαού είναι άλλος στο ποίημα –«ο Κερένσκι», διατείνεται σήμερα ένας φιλόλογος, «ο πατριάρχης Τύχων»– άλλος ερευνητής έχοντας υπόψη τους θρησκευόμενους ρώσους κι εκείνης της εποχής.

Αυτά κι άλλα τέτοια κάνουν τώρα και αυτοί οι δισέγγονοι. Για πολλά από τα πεντακάσια τόσα ποιήματα του Μαντελστάμ μένουμε έτσι σε αναμονή ακόμα πιο αργοπορημένων απογόνων.

Ο Όσιπ Μαντελστάμ είναι ποιητής προορισμένος να μένει και να παλεύει με το χρόνο. Μπορούμε και για τον ίδιον να επαναλάβουμε τους στίχους με τους οποίους κλείνει ένα ποίημά του αφιερωμένο στον Βιγιόν:

*Λήσταρχε εξ ύψους των ουρανών, δος μου
μια θέση πλάι σου, τιμή υψηλή,
ίσαμε το τέλος του σύμπαντος κόσμου
θα σου κελαηδάνε οι κορυδαλλοί.*

*

Έφερα αυτό το παράδειγμα σαν υπόμνηση στον αναγνώστη να προσέξει τις λέξεις τού. Πολλές φορές ο Μαντελστάμ, αν όχι πάντα, βγάζει αυτό που αναζητά, την ποίησή του, από κάποιες δικές του συμπαραθέσεις κάποτε και των πιο ασυμβίβαστων λέξεων. Δυσκολίες για τον αναγνώστη του, αλλά κι ένα από τα δικά του πλεονεκτήματα όταν όλα πάνε καλά στην ανάγνωση. Τον έχω παρακολουθήσει μισό και πλέον αιώνα, από τότε ακόμα που τα ποιήματά του ήταν υπό αποκλεισμό, δακτυλογραφημένα σε ψιλό χαρτί. Από τις πρώτες δοκιμές είδα πόσο μου χρειαζόταν σαν δεύτερη δύναμη για μια δική μου συμπαράθεση με το άλλο άκρο, την ποίηση του Μαγιακόφσκι. Αυτά τα δυο λεξιλόγια. Πολλά μου έδωσαν στις προσπάθειες γύρω από τη γλώσσα μου στο διάστημα της υπερορίας.

M. A.

Το σούρουπο της ελευθερίας

Ας δοξάσουμε, αδέρφια, το σούρουπο της ελευθερίας –
τη μεγάλη μουχρωμένη χρονιά.
Στα ζέοντα νυχτερινά νερά
δάσος τα βρόχια πέφτουν βαριά.
Κι εσύ στα κουφά ετούτα χρόνια παίρνεις την ανηφοριά
ω, ήλιε, δικαστή, λαέ.

Ας δοξάσουμε το μοιραίο φορτίο
που ο αρχηγός του λαού σηκώνει στους ώμους του.
Ας δοξάσουμε της εξουσίας το μουχρό φορτίο,
την αβάσταχτη μοίρα της.
Χρόνε, καρδιά όποιος έχει ν' ακούσει οφείλει
πώς το καράβι σου πάει στον πάτο.

Εμείς στις λεγεώνες που μάχονται
δέσαμε τα χελιδόνια μας – και ιδού
ήλιος πουθενά δεν ξακρίζει μα η πλάση
όλο τιτιβίζει, σαλεύει, ζει.
Στο σούρουπο που βαθαίνει, μεσ' από το δίχτυ του
ήλιος δε βλογάει, μα πλέει η γη.

Ας πάρουμε, λοιπόν, τη στροφή, την πιο μεγάλη που γίνεται,
μεγάλη, άγαρμπη με όλο το τιμόνι να τρίζει.
Πλέει η γη. Κουράγιο, άντρες.
Με το αλέτρι μοιράζοντας τον ωκεανό,
ακόμα και στην παγωνιά της Λήθης θα το θυμόμαστε,
ακόμα κι εκεί:
δέκα ουραμούς μας κόστισε εμάς η γη.

Μόσχα, Μάιος 1918

Κονσέρτο στο σταθμό

Δεν παίρνεις ανάσα, πήχτρα σκουλήκια ο ουρανός,
κανεν' αστέρι δε μιλάει,
μα μέγας είσαι, Κύριε, ακόμα μουσική υπάρχει πάνωθ' μας,
απ' το τραγούδι των Μουσών τρέμει ο σταθμός
και πάλι, σκισμένος από τα σφυρίγματα των ατμομηχανών,
πλημμυρίζει ο αέρας βιολιά, γίνετ' ένα.

Πάρκο πελώριο. Ο γυάλινος γλόμπος του σταθμού.
Σιδερένιος κόσμος ξαναμαγεμένος.
Υπό τους ήχους του γλεντιού για την αχλύ των Ηλυσίων
το βαγόνι πάει πανηγυρίζοντας.
Ξεφωνητά παγωνιών κι οι νότες του πιάνου –
Έχω αργήσει. Φοβάμαι. Αυτά εγώ τα ονειρεύομαι.

Και μπαίνω, λοιπόν, στο γυάλινο δάσος του σταθμού,
η πτέρυγα των βιολιών σε ταραχή και δάκρυα.
Το νυχτερινό κόρο αρχίζει άγρια,
τριαντάφυλλα μυρίζουν σαπίζοντας στα θερμοκήπια
εδώ που κάτω από τον γυάλινο ουρανό πέρασε τη νύχτα της
η λατρευτή σκιά ανά τα περιπλανώμενα πλήθη.

Έτσι μου φαίνεται: όλος στη μουσική και στον αφρό
ο σιδερένιος κόσμος τόσο ο φτωχούλης τρέμει,
χώνομαι στον γυάλινο προθάλαμο –
καυτός ατμός τυφλώνει την κόρη των βιολιών.
Πού φεύγεις και πού πας; Στη μνήμη της αγαπημένης μας σκιάς
τελευταία φορά ηχεί η μουσική για μας.

Ο Αιώνας μου

Αιώνα μου, θηρίο μου, τις κόρες των ματιών σου
ποιος θα τολμήσει ν' αντικρίσει
και με το ίδιο του το αίμα να κολλήσει
τις ραχοκοκαλιές των δυο αιώνων.
Από του κάθε γήινου το λαιμό
το αίμα-οικοδόμος αναβρύζει
και μόνο οι ακαμάτες τρέμουνε
στων νέων ημερών το έμπα.

Όσο η ζωή κρατεί, το κάθε πλάσμα του θεού
τη ραχοκοκαλιά του κουβαλάει –
όπως με τους αόρατους σπονδύλους του
παίξει ανασαίνοντας το κύμα.
Τούτον, λοιπόν, τον νεογέννητο αιώνα,
μωρό στα σπάργανά του,
πάλι τον πήραν και τον πάνε στο θυσιαστήριο
σαν της Λαμπρής τ' αρνί.

Μ' αν είναι νέος κόσμος να κινήσει
από τις κλάπες λύστε τον
και μ' ένα φλάουτο ζευγαρώστε
των ροζιασμένων ημερών τα γόνατα.
Με των ανθρώπων τις λύπες,
ταρακουνάει ο αιώνας μου θάλασσα και γη,
η οχιά μονάχα χωμένη στο χλωρό χορτάρι
τη χρυσή της χαίρετ' εποχή.

Θα φουσκώσουνε κι άλλο τα μάτια των μπουμπουκιών
κι η πλάση θα ξανανθίσει,
μα εσύ, αιώνα μου, λαμπρέ κι αξιοδάκρυτε,
θα μένεις με τη ραχοκοκαλιά σπασμένη.
Και μ' ένα κουζουλό χαμόγελο στα χείλη,
σκληρόκαρδος κι ανίσχυρος,
– εσύ ο αίλουρος των περασμένων δεκαετιών –
πίσω θα στρέφεται να βλέπεις τις πατημασιές σου.

Όποιος βρήκε το πέταλο

(πινδαρικό απόσπασμα)

Βλέπουμε' ένα δάσος και λέμε:

ιδού ένα δάσος όλο καράβια κι άλμπουρα,

αυτά τα ρόδινα πεύκα

ελεύθερα ως στις κορφές από το τριχωτό φορτίο τους,

κορμοί γυμνοί

να τρίζουνε στις καταιγίδες

του μανιασμένου άδεντρου αέρα

ολόρθοι στο ανάστατο κατάστρωμα κάτω από την αλμυρή πατούσα των ανέμων.

Κι όλος στη δίψα του απέραντου,

ο θαλασσόλυκος,

μια ζωή στις υγρές αυλακιές, με το ντελικάτο μηχάνημα του γεωμέτρη

να κάνει τα μετρήματα και να συγκρίνει της γήινης αγκαλιάς την έλξη

με των θαλασσών την κακοτράχαλη όψη.

Κι εμείς εδώ ανασαίνοντας τη μυρουδιά

από του ρετσινιού τα δάκρυα που ξακρίζουν στα σανιδώματα του καραβιού,

τις καρφωμένες τάβλες θαυμάζουμε, στρωτές, καλοδουλεμένες

όχι από κείνον τον αγαθό μαραγκό της Βηθλεέμ,

αλλά τον ίδιο τον πατέρα των ταξιδιών, προστάτη των θαλασσομάχων

– και λέμε:

Κι αυτές της γης μας είναι,

εδώ φυτρώνανε και στέκονταν, σ' αυτή τη γη, αντίξοη

σα ραχοκοκαλιά γαιδάρου,

με τις κορφές ψηλά σε ξακουστές οροσειρές

να μη θυμούνται τις ρίζες τους

και να θροΐζουν κάτω από τη γλυφή νεροποντή

μάταια παρακαλώντας το θεό μια πρέζα αλάτι να τους στείλει

τράμπα με όλο το δικό τους λούσο.

Ν' αρχίσουμε από τι;

Όλα τρίζουν, όλα σειούνται.

Τρέμει ο αέρας από τις παρομοιώσεις.

Μια λέξη δεν ακούς καλύτερη από την άλλη,
 βουίζ' η γη από τη χρήση της αλληγορίας
 και τ' αλαφρούτσικα δίτροχα
 σφιχτοζεμένα πίσω από στίφη πουλιά
 χίλια κομμάτια γίνονται
 παλεύοντας να προσπεράσουν κέλητες αγγρισμένους.

Ας είναι τρισευλογημένος όποιος καινούργιο όνομα φέρει στο τραγουδι·
 Τραγουδι στολισμένο με καινούργιο όνομα
 ζει από τ' άλλα παραπάνω
 μ' ένα μαντίλι δεμένο γύρω στο κεφάλι
 να το φυλάει από τη λήθη που φέρνουν οι δυνατές μυρουδιές
 του άντρα που έρχεται κοντά,
 της τομαρίλας δυνατού θηρίου
 ή από θρούμπι θρυμμένο στις παλάμες.
 Σκοτεινιάζει κάποτε κι ο αέρας σαν το νερό,
 σαν ψάρια πλέουν μέσα του όλα τα ζωντανά
 σπρώχνοντας με τα φτερούγια τους τη σφαίρα
 όλη από λάστιχο πηχτό, λιγάκι ζεσταμένη,
 σαν ένα κρύσταλλο όπου φέρνουν γύρους ρόδες κι ανακρατιούνται άλογα,
 ή σαν το νοτερό μαυρόχρωμα της Νέερας που το οργώνουν κάθε νύχτα
 πάλι απ' την αρχή

δικράνια, τρικράνια, τσάπες και υνιά.
 Σφιχτά ζυμωμένος κι ο αέρας σαν τη γη –
 εύκολα δε βγαίνεις ούτε να μπεις μπορείς.
 Ένα θρόισμα περνάει ανάμεσα στα δέντρα σαν πράσινο μπαλόνι·
 παίζουνε τα παιδιά με τα κότσια πεθαμένων ζώων.
 Της εποχής μας το σαθρό χρονολόγιο βαδίζει στο τέλος του.
 Ευχαριστώ για όλα όσα υπήρξαν:
 έπεσα κι ο ίδιος έξω, μπερδεύτηκα, τα 'χασα στο μέτρημα.
 Κουδούνιζε η εποχή σα χρυσή σφαίρα,
 κούφια εποχή, λεία, από πουθενά δε βαστιόταν,
 στο κάθε άγγιγμα ένα «ναι» έλεγε, ένα «όχι»,
 μωρό παιδάκι:
 «Θα σου δώσω μήλο», «Δε θα σου δώσω μήλο»,
 κι ολόιδιο το προσωπάκι του, φτυστό με τη φωνούλα του και τα λογάκια του.

Κουδουνίζει ακόμα ο ήχος που τίποτα πια δε σημαίνει.
 Το άλογο σφαδάζει μες στις σκόνες αφρισμένο,
 ο τράχηλος με το κοφτό του στρίψιμο
 κρατάει ακόμα την ανάμνηση του καλπασμού
 με τα ποδάρια να τινάζονται ψηλά
 κι όχι μονάχα τέσσερα – μα σαν τις πέτρες από χάμω
 κάθε φορά που ξαναμμένο το τινάζε η γη από τη ράχη της.

Όποιος λοιπόν
 βρήκε το πέταλο
 το παίρνει, φυσάει από πάνω του τις σκόνες,
 το τρίβει με μαλλί ν' αστράψει
 το κρεμάει στο ανώφλι
 να πάρει ανάσα
 – το σίδερό του άλλες δε θα 'χει να πετάει σπίθες.

Τα χείλη του ανθρώπου
 που τίποτα πλέον δεν έχουν να πουν
 κρατάνε πάνω τους το σχήμα της τελευταίας τους λέξης,
 μένει στο χέρι η αίσθηση του βάρους
 και το μισό νερό ας χύθηκε
 όσο να φτάσει στο σπίτι.

Ό,τι λέω τώρα, δεν το λέω εγώ,
 μόνο του επετάχτηκε από το χώμα σα σπόρος άφυτρου σταριού.
 Άλλοι

λιοντάρια χαράζουν στα νομίσματα,
 άλλοι

κανένα κεφάλι·
 λογής χαπάκια μπρούντζινα, χάλκινα, χρυσά
 ισότιμα κείτονται στη γη.

Δαγκώνοντάς τα ο αιώνας τα δοκιμάζει, τυπώνει πάνω τα δόντια του.
 Σα νόμισμα με κόβει κι εμένα ο χρόνος,
 ο εαυτός μου πλέον δε μου αρκεί.

1 του Γενάρη 1924

Όποιος το χρόνο έσκυψε ν' ασπαστεί στο παιδεμένο του μέτωπο,
 όλος στοργή θα θυμάται έπειτα σαν ο γιος τον πατέρα
 πως ο χρόνος επήγγαινε τότε για ύπνο
 εκεί στο ύψωμα με τα σταροχώραφα περ' από το παράθυρο.
 Όποιος ανασήκωσε τα βλέφαρα του αιώνα
 –δύο μεγάλα νυσταγμένα μήλα–
 θ' ακούει έπειτα τι θρήνο σηκώσανε τα βουερά ποτάμια
 καιρών κουφών και δόλιων.

Νυσταγμένα τα δυο μήλα του δυνάστη αιώνα
 και στόμα εξαίσιο πήλινο,
 στα τρέμουλα χέρια του γιου που κι αυτός γερνάει
 θα γείρει να ξεψυχήσει.
 Ξέρω, αδυνατίζει μέρα με τη μέρα η πνοή της ζωής,
 ακόμα λίγο και τέρμα.
 Σύντομη λιτή ψαλμουδιά για τους πήλινους καημούς
 και τα χείλη θα βουλώσουν με καλαί.

Ω, πήλινη ζωή! Ω, θάνατε του αιώνα!
 Εκείνος μόνο θα σε καταλάβει
 που έχει το αγνό χαμόγελο ανθρώπου
 χαμένου από τον εαυτό του.
 Τι μαρτύριο να ψάχνεις για τη χαμένη λέξη,
 ν' ανασηκώνεις τα πονεμένα σου βλέφαρα
 και μ' αίμα όλο ασβέστες
 να μαζεύεις για μια ξένη φυλή
 χόρτα της νύχτας.

Ο Αιώνας. Σκληραίνουν στο αίμα του άρρωστου γιου
 οι ασβέστες. Κι η Μόσχα κοιμάται σαν ξύλινη κασέλα,
 δεν έχεις πού να πας φεύγοντας από τον δυνάστη αιώνα...
 Το χιόνι μυρίζει μήλο, όπως τα παλιά χρόνια.
 Θέλω να φύγω δρασκελώντας το κατώφλι μου.
 Για πού; Πίσσα ο δρόμος,

και σαν να πασπαλίζουν με αλάτι το πλακόστρωτο
βλέπω μπροστά ν' ασπρίζει η συνειδήσή μου.

Σωρό δρομάκια, κάτω από φωλιές πουλιών κι αστράχες,
πάω όπως όπως· εδώ κοντά 'ναι.

Ένας κι εγώ αναβάτης χωμένος σε μια ψαρόγουνα
πάω σκαρφαλωμένος πασχίζοντας να σκεπαστώ,
αστραπή περνάνε οι δρόμοι,
σα μήλο τρίζει αποκάτω το παγωμένο έλκηθρο,
τραβάω, τεντώνω το λουρί
κι όλο μου φεύγει το κουμπάκι από τα δάχτυλα.

Σαν τα σιδερικά στα σιδεράδικα
η χειμωνιάτικη νύχτα βροντάει στους δρόμους της Μόσχας
μια κάτω, ψάρι παγωμένο, μια πάνω αχνός
ροδής απ' τα τσαγάδικα ή ασημής σα γόνος ασπρόψαρα.
Η Μόσχα – η ίδια πάντα Μόσχα. Της λέω: «Χαίρε!
Και μη με αποπάρεις, πάνε-περάσανε,
από παλιά τιμώ την αδελφосύνη
της βαρυχειμωνιάς με την αποθυμιά μου».

Λάμπει πάνω στο χιόνι μαβί βατόμουρο,
κάπου κροτάλισε μια ούντερβουντ·
η πλάτη του αμαξά και μισό μέτρο χιόνι,
τι άλλο θες; Δε θα σε πειράζουν, δε θα σε σκοτώσουν.
Ο χειμώνας είναι στις ομορφιές του, ψηλά ένας κατσικίσιος ουρανός
διάσπαρτος πλημμύρα αστέρια πάνω σε χυμένο γάλα,
κάτω στα παγοπέδιλα τρίβεται η τρίχα του αλόγου,
τριζοβολάει το όχημα και κουδουνίζει.

Οι δρόμοι μες στους καπνούς απ' τις γκαζιέρες
καταπίνανε χιόνι, βατόμουρα, πάγο,
όλα γύρω αναδίνανε σοβιετικές σονατίνες
θυμίζοντας τη χρονιά του είκοσι.
Μπορώ λοιπόν ποτέ να παραδώσω στη μίζερη κακογλωσσιά
–πάλι ο πάγος μυρίζει μήλο–

τους υπέροχους όρκους στην τέταρτη τάξη,
μεγάλους σα δάκρυα;

Άραγε ποιον ακόμα θα σκοτώσεις; Θα δοξάσεις ποιον;

Τι άλλο ψέμα θα σκεφτείς;

Όλα από τα ελάσματα της ούντερβουντ: γρήγορα τράβα το πλήκτρο έξω –
αποκάτω θα βρεις το μαγικό ψαροκόκαλο

και η δέση του ασβέστη στο αίμα του άρρωστου γιου

θα λιώσει, μακάριο από μέσα θα πιτσιλίσει γέλιο...

Αλλά των γραφομηχανών η κάθε σονατίνα

σικιά 'ναι μόνο μετρώντας τη μ' εκείνες τις βέρες σονάτες.

1924

Jules Grandjouan, *La Russie Vivante*, 1927

Jules Grandjouan, «Οι υαλουργοί. Κατάδικοι της βιομηχανίας. Στο στόμα των φούρνων, όπου λιώνει το γυαλί σε 1800 βαθμούς, φυσούν τα μπουκάλια για 12 ώρες την ημέρα ή την νύκτα. Στα σαράντα τους, εξατλημένοι, με κουρασμένα τα πνευμόνια τους, μη παραγωγικοί πια, περιμένουν τον θάνατο. Πεθαίνουν πριν τα σαράντέ τους 70% απ' αυτούς». Assiette au Beurre, τα επαγγέλματα που σκοτώνουν, No 303, 1907